Spoštovani

prof. dr. Janko Jamnik, direktor Kemijskega inštituta;

prejemniki velikih Preglovih nagrad za raziskovalno delo: prof. dr. Boris Orel in prof. dr. Janez Levec

prejemniki Preglovih nagrad za izjemne dosežke: prof. dr. Miran Gaberšček in prof. dr. Roman Jerala

raziskovalke in raziskovalci,

vsi drugi prisotni.

Narava nas je ljudi obdarila z radovednostjo in s sposobnostjo razmišljanja, analiziranja, pojasnjevanja. A znanje, ki ga je človeštvo zajelo do tega trenutka, pravzaprav bolj vznemirja kot pomirja človekov ustvarjalni potencial. Naj sežejo znanstvena odkritja v širjave vesolja, v globine našega planeta, v podrobnosti ustroja snovi ali celic, vsak nov odgovor zastavlja nova vprašanja.

Ljudje smo po naravi radovedna bitja. Takoj ko otroci spregovorijo, začnejo postavljati vprašanja. Zanima jih vse: od tega, zakaj morajo pojesti več zelenjave in sadja kot sladic in zakaj so le-te okusnejše, pa do tega, zakaj potuje luna z njimi, ko se peljejo na izlet k babici. Odgovore na enostavna vsakodnevna vprašanja in na zapletene probleme zajemamo iz svetovne zakladnice znanja. Znanost nam teši radovednost, nam razkriva nove in nove dimenzije doslej nerazkritega, odstira zastor do doslej neznanega, njeni rezultati obdajajo vsakdan sodobnega človeka. Zato ima znanost ugled, ljudje o raziskovalcih in znanstvenikih govorijo s spoštovanjem.

Tudi v Evropskem parlamentu nas oblikovanje znanstveno-raziskovalne politike na načelni ravni združuje. Zavedamo se, kako močno potrebujemo znanje, nova odkritja in njihov prenos v gospodarstvo, če želimo uresničiti naše strateške cilje. Trajnostnega razvoja ne bo brez prehoda v nizkoogljično družbo, le-ta pa terja uporabo tehnologij z nizkimi izpusti toplogrednih plinov, učinkovite tehnološke procese, modro ravnanje s surovinami in predelavo odpadkov. Kakovost in varnost življenja terjata razvoj novih materialov, informacijskih tehnologij, satelitske tehnike in razumevanje življenja do atoma natančno. Tu so še nanotehnologija, biotehnologija, izzivi zdrave, varne in zadostne hrane, izzivi starajoče se populacije, …

Znanost ima preko svojih odkritij in njihove uporabe ogromno moč, vpliva na življenje posameznika, naroda, države ali celotnega človeštva. Njena odkritja, četudi povsem naravoslovna ali tehnična, so mnogokrat tesno povezana z etičnimi vprašanji. Zato včasih pride do konfliktov, ki so bili mnogo bolj izraženi v zgodovini znanosti, a nanje ni imun niti današnji čas. Tem bolj so znanstvena dognanja skladna z družbeno dovzetnostjo za priznavanje napak in sprejemanje novih resnic, tem manj je tovrstnih napetosti. Razcvet znanosti je tesno povezan z zaupanjem ljudi v stabilnost vrednostnega sistema in v njegovo izvajanje.

Kemija je ena najstarejših znanosti, saj sega daleč v zgodovino človeštva. Nekateri poznavalci trdijo, da sega izvor besede prav v stari Egipt, kjer so že nekaj tisočletij pred našim štetjem uporabljali kozmetične preparate, ki so jih pridobili s kemijsko sintezo. Nekateri pa trdijo, da so bili prvi kemiki Arabci in Perzijci v 8. stoletju, ki so v kemijo vpeljali natančno opazovanje in nadziranje eksperimentov ter odkrili mnogo kemičnih spojin. V Evropi se je kemija začela razvijati kasneje, v 14. stoletju, po več epidemijah kuge. Ljudje so začeli iskati zdravila zanjo in verjeli v obstoj eliksirja življenja, ki pa ga žal niso nikoli odkrili. Danes si brez kemije ne znamo predstavljati življenja. Kemijski inštitut v Ljubljani z 263 raziskovalci, s 15 laboratoriji in z dvema infrastrukturnima centroma deluje na področjih kot so biotehnologija, varstvo okolja, strukturna in teoretična kemija, analizna kemija, raziskave materialov in kemijsko inženirstvo, v ospredju pa so genomika in biotehnologija za zdravje, nanotehnologija, kakovost in varnost živil ter prehrane, trajnostni razvoj ter globalne spremembe. Z raziskovalno odličnostjo, ugledom doma ter s tesno vpetostjo v mednarodne znanstvene mreže ohranja izročilo edinega Nobelovega nagrajenca slovenskega rodu doslej.

Friderik Pregl je bil dobitnik Nobelove nagrade za kemijo leta 1923, še desetletja kasneje pa so mu čast izkazovali mnogo bolj v avstrijskem kot v slovenskem prostoru. Odločitev Kemijskega inštituta, da ob svoji 60. obletnici ustanovi prestižne Preglove nagrade, tako pomeni pomemben korak k spoštovanju in poštenemu priznanju opravljenega vrhunskega dela. Pomeni korak več k sprejemanju znanja kot vrednote in korak več k slovenskemu narodnemu ponosu.

Danes je znanost mednarodna. Pravzaprav ni države z raziskovalno-razvojnimi ambicijami, ki bi bila dovolj velika, v geografskem ali kakršnem koli drugem kazalcu, da bi se zaprla sama vase. Smo del Evropske unije, ki se ponaša z največjim raziskovalnim programom na svetu. Trenutno veljavni sedemletni 7. Okvirni program je težak 53 milijard evrov. Številka sedem velja po slovenskem narodnem izročilu za srečno pravljično število. A kljub dvema prej omenjenima sedmicama za slovenske raziskovalke in raziskovalce sedemletni 7OP ni niti srečen niti pravljičen, saj so v njem zelo slabo zastopani. Najbrž so naše težave s sodelovanjem podobne težavam raziskovalnih skupin iz manjših držav članic in držav, ki so postale članice Evropske unije po letu 2004. To je slabo, saj s tem ne izgubljamo le finančnih sredstev, temveč tudi možnosti sodelovanja v vrhunskih znanstvenih skupinah, možnosti izmenjave dobrih praks in izmenjave znanja. V evropskih institucijah se izteka obravnava revizije 7. Okvirnega programa, z vso resnostjo se pripravlja 8. Okvirni program. Kaj storiti, da se obstoječa statistika spremeni, da se delež slovenskih raziskovalcev v evropskih programih poveča? Zagotovo mora svojo vlogo odigrati odgovorna politika, ki pač ne sme sprejeti poenostavljene razlage, da je vzrok neenakomernega črpanja sredstev le razlika v znanstvenih odličnosti med posameznimi regijami. Terjati moramo natančnejšo analizo vzrokov za obstoječe stanje in pripraviti ukrepe, da se podobno ne bo ponovilo čez nekaj let. Ukrepi morajo segati tako na evropsko kot na nacionalno raven. Priznati si moramo, da razlika ponekod vendarle obstaja, in za

zmanjšanje razlik izkoristiti sredstva, ki so na voljo v strukturnih in kohezijskih skladih. Preseči bomo morali tudi razdrobljenost v znanosti in poiskati kar največ sinergij med različnimi znanstvenimi institucijami in med znanstvenim, inovativnim ter izobraževalnim prostorom. Govorim o povezavi gospodarstva, raziskovalnih inštitutov in univerz. Če se v to smer razvija Evropska unija, se mora Slovenija še toliko bolj. Zato je vsakršna novica o povezovanju in združevanju zmogljivosti, kot je bila nedavno objavljena vest o konzorciju za raziskovalno in izobraževalno sodelovanje, ki združuje štiri največje slovenske javne raziskovalne zavode, dobra novica.

Spoštovani!

Naj zaključim z mislijo na praznik slovenske kemije in na 20. obletnico slovenske samostojnosti, ki jo bomo praznovali ob koncu tega tedna. Leta 1990 sem kot mlada raziskovalka začela svojo profesionalno kariero na Inštitutu Jožef Stefan. V dneh osamosvajanja in kasneje, ko je pravkar rojena samostojna država Slovenija nujno potrebovala mednarodno priznanje, je bilo obveščanje tujine o naši resnici eno izmed pomembnih dejanj, da nas je mednarodni prostor sprejel in pozneje mlado državo tudi priznal. Slovenski znanstveniki ste takrat uporabili vse svoje znanje, iznajdljivost in mednarodne povezave, da je šel glas iz Slovenije v svet. Gradili ste našo državo, od temeljev dalje. Morda je bila vloga znanosti kdaj odrinjena ob rob, morda premalo izpostavljena. A prezreti je ni bilo mogoče doslej in je ne bo mogoče niti v prihodnosti. Brez odlične, mednarodno vpete znanosti ne bo prijazne, gostoljubne, odprte, trajnostno naravnane Slovenije.

Zato zahvala za dober glas, ki ga o Sloveniji širite v svet s svojim odličnim delom. In iskrena čestitka tistim, ki ste pravzaprav zvezde današnjega večera - prejemnikom nagrad.

Romana Jordan Cizelj